

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA ANTROPOLOGIE A GENETIKY ČLOVĚKA

Korespondenční adresa: Viničná 7, CZ-128 43 Praha 2, Czech Republic

Tel.: +420 221 951 618

Fax: +420 221 951 619

Nikoliv v spolehlivosti odhadu věku, nýbrž

HODNOCENÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE posudek školitele

Práci předložil(a) student(ka): **Hana FUCHSOVÁ**

Název práce:

KDYŽ DVA DĚLAJÍ TOTÉŽ, JE ČI NENÍ TO TOTÉŽ? PALEODEMOGRAFIE NEOLITICKÉHO POHŘEBIŠTĚ VEDROVICE STUDOVANÁ RŮZNÝMI AUTORY

Jako školitel bych měl alespoň krátce přiblížit důvody k zadání DP. Byly tři. Prvním důvodem byly diskuse s prof. Neústupným, který se domníval, že chceme „demografické výpočty zpochybnit“. Rovněž uvádí, že výsledky paleodemografické analýzy Vedrovic provedené jím a týmem Crubézyho jsou nesrovnatelné a důvod viděl v použití referenčních dat Ledermanna (1969) oproti Colae a Demeny (1966). Druhým důvodem je jedinečná příležitost posoudit, jak odhad základních demografických údajů jako je věk dožití a pohlaví různými metodami i badatelé má vliv na tradiční paleodemografii. Nebývá totiž zvykem opakovaně zkoumat stejný kosterní soubor. Třetí důvod je profil studentky, která projevila enormní zájem o biologickou antropologii ještě jako studentka bakalářského studie archeologie. Téma DP se týká jak antropologie, tak i archeologie, které zde jsou dvěma stranami téže mince.

Předložená DP Hany Fuchsové má metodologický charakter a je zaměřena na komparaci výsledků antropologické analýzy funerálních celků kultury lineární keramiky ve Vedrovicích, provedených nejméně čtyřmi výzkumnými týmy. Cílem DP bylo nejdříve posoudit velikost a složení jednotlivých funerálních celků a zodpovědět na otázku, jaký soubor lze považovat za homogenní z hlediska datování a lokalizace, aby bylo smysluplné jej hodnotit z hlediska paleodemografie. Pro jeho splnění autorka navštívila archiv MM v Brně, kde se seznámila s obsahem pracovních deníků archeologa Dr. Ondruše. Dalším cílem pak bylo porovnat výsledky biologického profilu souboru Vedrovic čtyř nezávislých týmů, jak z hlediska individuálního, tak celku pomocí úmrtnostních tabulek. Posledním úkolem bylo naznačit, jak sociální struktura a vysoká mobilita neolitiků se projevila v struktuře pohřebiště a je-li možné ji postihnout nástroji tradiční paleodemografie, vycházející z kosterního materiálu, kterými jsou úmrtnostní tabulky.

Celý text má 114 číslovaných stran a představuje vyvážený celek, tak jak jsme u diplomových prací zvyklí. Je rozdělena do 15 samostatných kapitol, z nichž prvních pět představují literární přehled, věnovaný parametrům biologického profilu, paleodemografii, neolitu a lokalitě Vedrovic. Tento celek je zakončen formulací cílů a hypotéz. Dalších pět kapitol je zaměřeno na vlastní řešení problematiky. Poslední kapitoly tvoří přílohy.

1. PRÁCE A JEJÍ OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (*bodové hodnocení na škále od 1 do 10*):

E-mail: yaro@seznam.cz

Telefon: 728 362 150

A– Práce jako celek :

1 – teoretický úvod (background) a jeho kvalita	<u>7</u>
2 – cíl DP jasně definován a rozpracován	<u>8</u>
3 – vhodnost a kvalita zvolených metod	<u>9</u>
4 – jasnost interpretace výsledků	<u>7</u>
5 – kvalita diskuze, smysl pro syntézu, pertinence závěrů	<u>8</u>

B – Nezávislost studenta

(menší potřeba kontaktu a korekcí znamená více bodů) :

6 – kontakt se školitelem	<u>6</u>
7 – míra potřeb korekcí rukopisu školitelem	<u>6</u>

C – Úprava a kvalita rukopisu :

8 – kvalita dokumentace a ilustrací	<u>8</u>
9 – kvalita písemného projevu	<u>8</u>

D – Vlastní hledání informací :

10 – výběr pramenů a přesnost odkazů, citace « z druhé ruky »	<u>8</u>
---	----------

Celkový počet bodů

75

výborně (100 - 81), velmi dobře (80 – 71), dobře (70 – 61), nevyhovující (60 a méně)

2. STRUČNÝ KOMENTÁŘ (celkový dojem z diplomové práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek apod.):

Poměrně obtížného úkolu, který představuje téma DP, se autorka zhostila velmi dobře. I bez praktických zkušeností s osteologií, se vyrovnala s diverzitou použitých metod jednotlivých týmů. Ukázala studiem publikované i nepublikované literatury, že homogenním celkem pro smysluplné další studium je kosterní soubor pohřebiště v trati „Široká u lesa“, který je datován pomocí keramiky do fáze Ib–IIa LK a bylo prokopáno téměř celé. Jak ukázala pozdější absolutní datování, užití pohřebiště bylo kontinuální v délce jedné až sedmi generací (Masclans Latorre et al., 2021). Individuální hodnoty pohlaví a věku dožití v různých studiích prezentovala Hana Fuchsová v syntetické tabulce P-7. Je v ní uveden publikovaný věk a pohlaví a jejich převedení na tzv. demografické kategorie. Takto získaná data jsou podkladem výpočtu úmrtnostních tabulek. Autorka je si správně vědoma, že empirické údaje o jednotlivých kostrách se liší v závislost na preferenci metod jednotlivých týmů a jsou ovlivněny i jistým „šumem“. To konec konců odpovídá i zjištění současných badatelů, kteří srovnávali výsledky různých metod odhadu věku ve stejném souboru (viz např. Clarc et al., 2019). Paleodemografická analýza může mít různý obsah. Ponecháme-li stranou sloupcové grafy distribuce věku a pohlaví, které jsou autory mnohdy považovány za demografii pohřebiště, tradičně se paleodemografická analýza opírá o výsledky úmrtnostních tabulek. Takové srovnání provedla i Hana Fuchsová. Je kladem její práce, že se nenechala svést k nesmyslným porovnáním naděje dožití nebo střední délky života, vědoma si skutečnosti limitů a spolehlivosti odhadu hlavně věku dožití. Využila grafické srovnání úmrtnostního profilu vzhledem k referenčním datům o vymírání populací pásma s nadějí dožití od 25 do 35 let podle Ledrmanna (1969). V tomto ohledu výsledky 4 týmů, které historicky vedrovický soubor studovaly, vykazují stejný obraz – nepřítomnost zjevné demografické krize, chybění dětí prvních věkových tříd, absenci starých osob, které tehdejší metody

nedokázaly identifikovat. Za velmi zásadní zjištění lze považovat velmi nízký maskulizační index, který vypovídá, že dospělých žen byl na pohřebišti téměř dvojnásobek než mužů. Pro tento nepoměr nemáme plné vysvětlení a v diskuzi se autorka pokouší nalézt odpověď.

Podíváme-li se na problematiku paleodemografie dnešní optikou, nemůžeme věřit hodnotám úmrtnostních tabulek, které nesplňují řadu podmínek, jak je shrnul např. Hou (2023). V současné době považujeme paleodemografii za obor nezávislý a jen podobný současné demografii, neboť se jedná o propojený soubor mezioborových zájmů sdílejících společné cíle rekonstruovat a analyzovat prehistorickou populační historii. To ostatně ukazuje paleodemografický manifest pro 21. století (French et al., 2021). V tomto ohledu jsou osteologická demografická data pouze jedním „proxy“ vedle dat jiných „proxy“ z paleogenetiky, archeologie i řady sociálních disciplin. V tomto ohledu vidí v diskuzi autorka perspektivu dalšího výzkumu.

Až dosud jsem vyzdvihl klady DP. Zbývá krátce nastínit i slabé stránky. Jsou objektivní a daná průběhem studia autorky, která vstoupila na půdu přírodních věd až v magisterském studiu. Měla tedy nevýhodu oproti jiným studentům, kteří absolvovali biologickou průpravu v celé šíři od prvního ročníku. Důsledkem byla nutnost zvýšeného dohledu, hlavně ze strany konzultantky, ale i školitele. Tím autorku nikterak neomlouvám. Další negativní faktor, ovlivňující psaní DP je značná zájmová diverzita autorky. To vše zohledňuji v návrhu klasifikace.

3. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ

Jaká je možnost považovat shluky hrobů pohřebiště za odraz struktury a počtu velkých domů sídliště?

Na straně 82 jsou citovány pojmy post-maritální rezidence, která může být ambilokálního, avunkulokálního nebo matrilokálního charakteru. Oč se jedná a lze to vůbec v populacích minulosti zjistit?

4. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA (*výborně, velmi dobře, dobře, nedoporučuji k obhajobě*):

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem a splnění zadání, **navrhuji klasifikaci velmi dobře.**

V Praze, 27. srpna 2024

Jaroslav Brůžek

Citovaná literatura:

CLARK, Melissa A.; SIMON, Allyson; HUBBE, Mark. Aging methods and age-at-death distributions: Does transition analysis call for a re-examination of bioarchaeological data?. *International Journal of Osteoarchaeology*, 2020, 30.2: 206-217.

FRENCH, Jennifer C., et al. A manifesto for palaeodemography in the twenty-first century. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 2021, 376.1816: 20190707.

Hou K. Mistakes in application of the life table method in paleodemography. *Acta Anthropologica Sinica*, 2023, 42.05: 687..

MASCLANS LATORRE, Alba; BICKLE, Penny; HAMON, Caroline. Sexual inequalities in the Early Neolithic? Exploring relationships between sexes/genders at the cemetery of Vedrovice using use-wear analysis, diet and mobility. *Journal of Archaeological Method and Theory*, 2021, 28.1: 232-273.